

OPGRAVINGEN IN DE WESTHOEK DE PANNE — BRAY-DUINEN

De Oostkust van ons land kent het Zwin met de purperen lamsoren, die er bloeien in zoute schorren; de lucht is er vaak glas-helder en de geluiden van zee en Schelde dringen nauwelijks tot deze grote vlakte door. De mist hangt er lui langs de flanken van de dijken; de schaapsnerder op het gewezen vliegveld, gehuld in zijn wijde soldatenmantel, vergezeld van de onafscheidbare hond, verhoogt in ruime mate de poëzie van dit brokje ongeschonden natuur.

De Westkust doet op generlei wijze onder voor haar. Tegen de Franse grens aan, ligt de ongerepte Krakele, waar een Duribreux, Germonprez of Maxence Van der Meersch hun romanpersonages laten optreden midden hoge, woeste blekkers of een reusachtige dichtbreeide pan.

Soms slaan de driftige Arabische paardjes het merkteken van hun kleine hoeven in het zand en weerklinken de scherpe keelgeluiden van bruingebrande spahi's, die er defileren voor een kameralens. Te midden van dit enig mooie duinenlandschap ligt breed en diep de «Romeinse vlakte», met wat water en een handvol helm. In de nabijheid grijzen een paar oude, bijna ondergestoven bunkers en staat er een eenzaam kruis, dat werd opgericht ter nagedachtenis van een jonge jachtwaker, die daags na zijn huwelijk werd vermoord. Duinhoorn, kruipwilg of baardmos, rustende zeemeeuwen, dode stukgewaaide bomen, afgetakeld duin en konijnsporen, onveranderd beeld, uit vervlogen eeuwen tot ons gekomen.

Mettertijd schonken de gebeurtenissen of de vorm van grillige duinen de naam aan een bepaalde hoek: Rietpanne, Moordpit, Nam-loupanne, Fevershille, Matshille, Doornpanne, Leugenaere... in dit 650 ha groot domein, dat destijds, naar men zegt, door Napoleon aan een zijner generaals, met name Dubois, werd geschonken. Daar dit dorre gebied geen geldelijke voordelen bijbracht, verkocht de h.

Dubois het aan de agronoom P. Bortier voor de som van 12.000 F. De N.V. Westhoek kocht dit gebied van de erfgenamen van Mevrouw Wwe P. Bortier en de h. Jos. Nic. Calmeyn. De duinen werden op 1 maart 1935 voorlopig geklasseerd en van vernieling gevrijwaard. In 1912 had de h. Arthur Coornele, voorzitter van de Vereniging voor Natuur- en Stedschoon reeds een poging aangewend. In maart 1923 werden de duinen geplaatst op de lijst der geklasseerde landschappen. Definitief werden deze duinen geklasseerd enkele jaren geleden, een bescheiden monumentje langsheen de weg naar Bray-Duinen herinnert aan dit feit.

OPGRAVINGEN

De eerste oudheidkundige voorwerpen werden er gevonden in 1886 door ing. Donny, die aan de vindplaats (Rietpanne), de naam gaf van «gallo-romeinse nederzetting», zijn bevindingen schreef hij neer in «Bulletin de l'Académie royale de Belgique, 3e serie, T. XI 1886» Hij schonk zijn verzameling aan het «Cinquantenaire».

(Maertens J. «Fouilles à la station préhistorique de La Panne - Extrait du Bulletin de la Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand. 1903.»)

Het IJzeren Tijdvak wordt gekenmerkt door de aanwezigheid in woosten en graven van wapens en gebruiksvoorwerpen uit ijzer vervaardigd. De voorwerpen uit steen verdwijnen en de eerste muntstukken duiken op.

Rond het jaar 900 vóór Kristus vindt dit metaal zijn verspreiding in de oostelijke Alpen en Midden-Europa. West-Europa zal dit metaal in gebruik nemen rond 850 vóór onze tijdrekening. De oudheidkundigen verdelen het IJzeren Tijdvak in Midden- en West-Europa in twee grote perioden (Halstatte en Tène) d.i. van 900 tot aan onze tijdrekening.

Een decoratieve Keltische kunst wordt nu geboren. Rond het jaar 500 vóór Chr. komen de Galliërs naar onze gewesten, tweehonderd jaar later zijn het de Belgen die de Rijn oevers verlaten. Naast de vindplaatsen van Han-sur-Lesse, Postel, Dentergem en Mechelen is het De Panne, die mooie oudheidkundige voorwerpen uit dit tijdperk heeft geleverd.

(Baron de Loë - Musées Royaux du Cinquantenaire à Bruxelles - Belgique Ancienne, catalogue descriptif et raisonné - Age de Fer - Bruxelles Vromant et Co 1928.)

Latere opgravingen ter plaats o.m. door mr. Rutot, Van Overloop, Maere d'Aetrycke en de Loë, toonden spoedig aan, dat het geheel der vondsten, al stamden zij niet uit het néolitikum (nieuwe steentijd 5.000 - 2.000 v. Chr.), toch terugging tot het IJzeren Tijdvak. De nederzetting te De Panne - Bray-Duinen, kenmerkt zich vooral door de grote schelpenhopen (afval van etensresten), verder nog door potscherven en beenderen.

De tijd en de erosie, hebben de oorspronkelijke bodem, die zwart en kleverig was ten gevolge der ontbinding van planten en dieren, vaak bedolven met een meter zand; soms ontdekt men deze laag aan de oppervlakte. Met het keukenafval of «Kjoekkenmoedding», vulden

de oude bewoners de sompige plaatsen; deze hopen, die men er nu nog kan aantreffen onder een 20-tal centimeter zand, bevatten potscherven uit verscheidene tijdvakken, o.m. ruw bewerkte, andere die getuigen van fijner vakmanschap en dateren uit de tweede tot derde eeuw vóór de romeinse invasie, verder nog romeins vaatwerk, romeinse dakpannen en nagels.

In 1902 publiceerde baron de Loë een studie over deze vindplaats en maakte melding van de bijzonderste vondsten tot op dat ogenblik terplaats aangetroffen. (La station de La Panne - extrait des mémoires de la Soc. d'Antr. de Bruxelles - Brussel Hayez 1902 blz. 3 en volgende).

(La station préhistorique Belgo-Romaine et Francque de La Panne.)

Hierin vernemen wij gegevens nopens romeinse muntstukken, Saksische en Angel-Saksische wapens (scharmsaxen).

In 1906 geeft baron de Loë een nieuwe studie in het licht nopens de opgravingen ondernomen door de diensten van de Kon. Musea der «Cinquantenaire». (Jubelpark).

(Fouilles à La Panne - Bull. des Musées royaux des Arts décoratifs et industriels nr 1 blz. 3, oktober 1906.)

In een andere studie van 1907 «Note sur les objets barbares recueillis dans les stations de La Panne - Bray-Dunes - Annales du 20-ième Congrès - Tome I. Fédération archéologique et historique de Belgique», vernemen wij, hoe in dat jaar vier plaatsen werden aangeboord, die evenwijdig verspreid lagen langsheen de strandlijn, doch 300 m. ervan verwijderd. De eerste op 3.800 m. ten N.W. van de Adinkerke kerktoren, de tweede 250 m. verderop, de derde 600 m. en reeds op frans grondgebied, de vierde op 900 m. ten noorden van de kerktoren van Bray-Duinen en 250 m. van de vloedboord verwijderd. 1.600 m. scheidt deze plaats van plek nr. 2 te De Panne. De oudheidkundige laag liep onder de huidige duinen en werd sedert de 3e of 4e eeuw vóór Kristus niet meer door de zee overspoeld.

Gezien echter de «barbaarse» kunst een te grote eenvormigheid vertoonde, kon men moeilijk een voorwerp bepaald bij de frankische, saksische of friese bevolkingsgroepen onderbrengen.

In 1908 publiceert de Loë opnieuw zijn bevindingen in: «Gisements à Bray-Dunes - Bulletin des musées royaux des Arts décoratifs et industriels Bruxelles, 2e série 1e année 1908. Potscherven, uit belgisch-romeinse en frankische tijdvakken werden er gevonden, naast kammen, etensresten, sluitstukke.n

(Continuation des Fouilles de La Panne - Bulletin des musées royaux april 1908 blz. 35 - eveneens in Bullet. des arts et ind. Nr 4 en en Nr 7 blz. 58.

Een andere oudheidkundige, baron de Maere d'Aertrycke, vond reeds in 1902 een paalwoning; als grondvestingen meende hij dat hier-toe de bekende «briquetage de la Seille» werd aangewend. Deze kleine cilinders uit vettige aarde vervaardigd, werden met de hand gerold en achteraf gebakken in een open vuur, hun afmetingen bedroegen 10 cm. lengte en 2 cm. breedte. Te Seille, een dorpje in Lotharingen vond men voor het eerst deze voorwerpen op twee tot acht meter diepte; ze werden aldaar gebruikt tot versteviging der bouwwerken bij een moeras in een periode, welke dateerde van vóór de romeinse overheersing. Baron de Maere d'Aertrycke dacht toentertijd, dat de

eilandjes in de sompige plaatsen, aldus versterkt werden en mogelijkheden voor het optrekken van woningen verschafften; deze bouwwerken stammen uit het IJzeren Tijdvak (periode van Halstatte).

Op 13 en 14 juni 1904 werden terug door dezelfde oudheidkundige opgravingen verricht. In zijn publikatie «La collection d'objets anciens de La Panne déposée à Gruuthuuse 1905. Brugge L. De Plancke», zie ook in «Les Annales d'Antr. de Brux. T. XIX», verneemt men dat de oude nederzettingen te vinden waren op 3 km. ten N.W. van de Adinkerke kerktoren en op 300 m. ten zuiden van de zeeboord; de onderzochte vlakte vormde een mooi geheel. Op 500 m. ten W.Z.W. van deze plaats trof men eveneens een dergelijke vlakte aan met een eendere nederzetting.

Reeds in 1902 had men er aan de oppervlakte en op de flanken der heuveltjes, oude voorwerpen gevonden. Terwijl de bovengrond der vlakte heel wat bevatte, leverden de opgravingen doorheen de ondergrond niet het minste resultaat op. Een verhevenheid van 3 m. 50 hoogte leverde echter meer op o.m. etensresten, stenen, gebakken aarde, potscherven van het Hallstatttype, glas, metalen, messen, brons, lood, nagels, munten. Hier werd meteen bewezen, dat de nederzettingen van De Panne - Bray-Duinen, ook gedurende en na de frankische periode bewoond waren gebleven, al was het wellicht ook maar tijdelijk, door een vissersbevolking, bij wie de romeinse beschaving was doorgedrongen.

In «Objets divers et monnaies provenant des gisements côtiers de La Panne - Georges Donny et fouilles du Musée» - in «Belgique Ancienne, catalogue descriptif et raisonné par le Baron de Loë - Brux. Vromant 1928.» verneemt men dat er messen gevonden werden, fibulen in brons, armbanden, palen, secattas van Angelsaksische herkomst (6e tot 7e, begin 8ste eeuw) en dat er vier nederzettingen onderzocht werden.

In «Monnaies trouvées dans les gisements côtiers de La Panne (G. Cumont) - «Annales de la Soc. d'Archéologie de Brux. T 21. 1907», wordt een lijst van de gevonden munten gepubliceerd, zie ook «Baron de Maere d'Aartrycke - Les Annales Antr. de Brux. T. XIX blz. 136.»

Gallische munten.

Een bronzen stuk toegeschreven aan AMBIANI, langs de ene zijde vertoont het de afbeelding van een everzwijn, aan de andere een paard in galop.

Romeinse munten.

Hadrien (117-138)
Marcus Aurelius (161-180)
Commode (176-192)
Alexander (222-235)
Postume (258-267).

Angelsaksische secattas

Vier muntstukken, die gelijkenis vertonen met de vondsten te Domburg (Zeeland), Hallum (Friesland), Franeker (Friesland), Duurstede (Utrecht).

Merovingische Munten.

Een muntstuk daterend uit de VIIIe eeuw, aan de ene zijde werd ER aangebracht, aan de andere THEODOAL.

Bewijzen werden meteen geleverd, dat de nederzettingen van De Panne bewoond zijn gebleven tot het begin der 8ste eeuw na Kristus.

E.H. J. Claerhout geeft in Biekorf 1928 «Oortijdse kustdorpen bij De Panne» enkele kanttekeningen ten beste nopens de vondsten: schelpen, beenderen van runders, schapen, geiten, varkens, paarden, herten, hazen vissen.... Verder nog scherven van vaatwerk van de eerste of tweede ijzertijd van het romeins tijdvak. Een scherf draagt de onbekende vaatwerkstempel IMPE. Een spinspilschijf in gebakken aarde, stukken lava van Niedermendig, merkwaardige munten, keltische-romeinse en angelsaksische, stukken van frankische benen kammen, rolletjes gebakken aarde, niet om de bodem steviger te maken, ook niet om zout door verdamping te bekomen.

In 1927 werden gedurende 17 weken opgravingen verricht door de h. Camille Collard onder leiding van E. Rahir, die verbonden waren aan het Museum der «Cinquantenaire», waar in de afdeling «Oud België» enkele vondsten uit De Panne ten toon liggen gesteld.

(E. Rahir - d'Age de Fer à La Panne

E. Rahir - l'Excursion aux Dunes de La Panne - Brussel M. Remy 1933 -

E. Devadder - Une fabrique de poteries - Brux Impr. Vromans 1928).

Zij vonden een oude pottenbakkerij, welke dagtekende uit het einde van de bronstijd of van de eerste ijzertijd. De reeds vernoemde kleirolletjes kregen hun verklaring, men vond immers goed bewaarde driepikkels. Op de schijf dezer driepikkels stelde men de grote vaten om ze te laten drogen vooraleer te bakken, de schijf der driepikkels staat immers gemerkt op het grondvlak der vaten. De kleinere potten werden te De Panne in die tijd als volgt gebakken: men legde een vierkante aarden plaat op de grond, in de holletjes ervan zette men de aarden rolletjes recht, wanneer deze nu recht stonden plaatste men er de pot op, die vooraf gedraaid werd. Eerst onderging deze een drogingsproces en daarna maakte men een vuur aan, zodat het voorwerp stilaan gebakken werd. In de nabijheid vond men stapels klei waaruit de potten vervaardigd werden.

Het geheel der vondsten uit het IJzeren Tijdvak is het belangrijkste uit België. Volledigheidshalve moet men nog verwijzen naar de opgravingen verricht door de h. K. Loppens in 1925-26 (Sur quelques fouilles faites dans les dunes à La Panne 1930 - Extrait Bulletin de la Soc. d'Antrop. de Brux. T. XLIII 1928); merkwaardig waren zijn vondsten inzake potscherfven uit de 14e tot de 16e eeuw.

De hh. Dutrieu M. en G. Mortelmans uit Doornik vonden in 1929 ten oosten der gemeente eveneens enkele lagen, ongeveer 1.250 m. van de Koninklijke Straat verwijderd en op 400 m. afstand van het strand, vooral vaatwerk uit het ijzeren tijdvak (romeins) en schelpenresten.

Publikaties van de hand van M. Merlant en juffr. Werry vallen verder nog te noteren over dit interessante onderwerp.

Bert Bijnens.